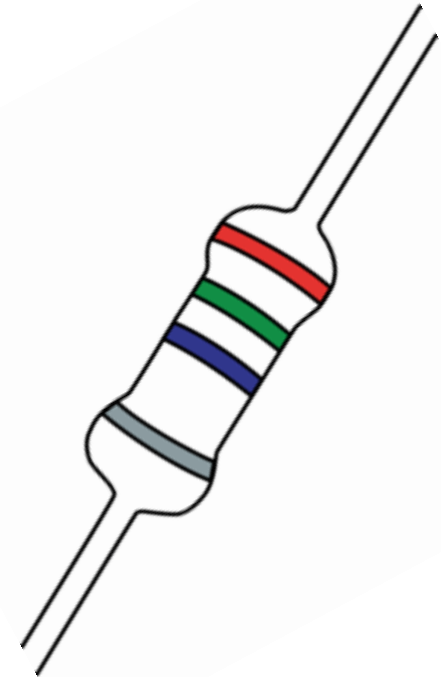

- OP-Amp – Komplex Återkoppling.
- Klippning. Maximal spänning/ström. Gain-bandwidth-product. Offset. Slewrate
- Avkopplingskondensator
- Transistorer - MOSFETs

Lab 4

Anmälan på hemsidan

Projektnummer du får vid anmälan

För att bli godkänd

- Du ska demonstrera en *fungerande* krets - se till att ha kopplat upp den innan!
- Du ska presentera vad du gjort – **7-10** minuters presentation. (Powerpoint)

**Lab 2 – godkänd på rapporten innan
julupphålet.**

Icke-ideal operationsförstärkare

v_n/v_p måste vara lite större (0.7-3V) än V_{CC}

- Små V_{CC}

Klipping / Distortion:

Maximal utspänning: Lite mindre än +/- V_{CC}

Maximal utström:

- Stora spänningar
- Stora strömmar

Slew rate:

- Höga frekvenser (MHz)

Offset Voltage:

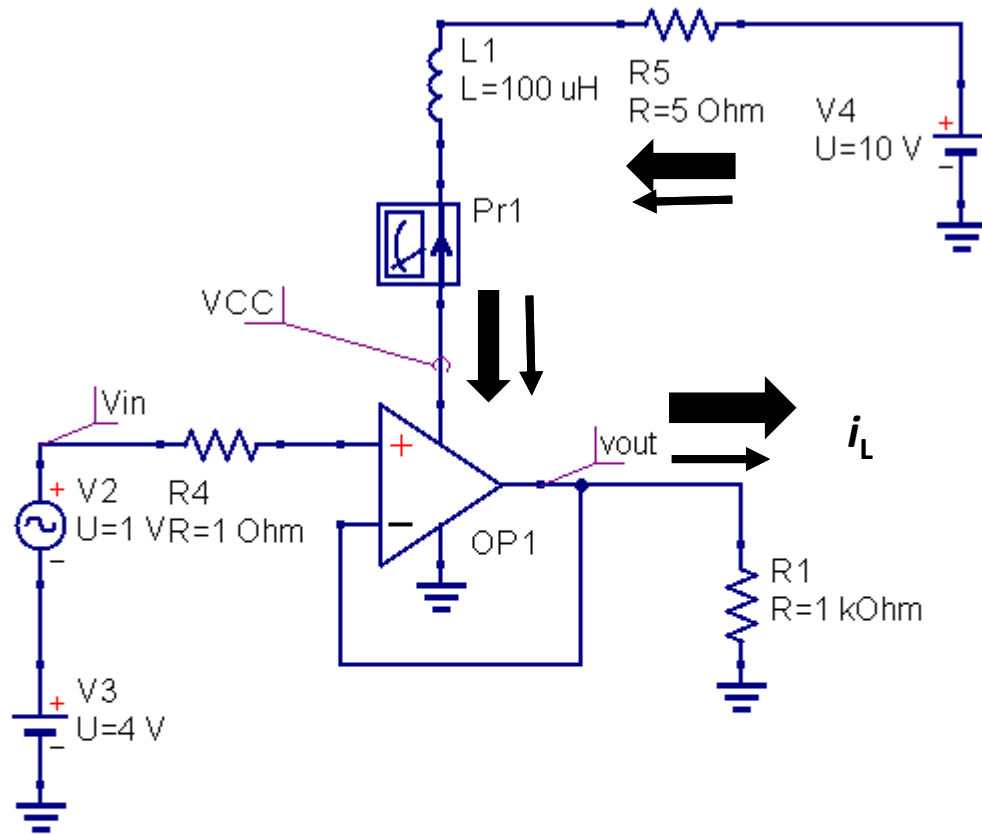
- Små signaler (mV)

Frekvensberoende förstärkning: $A_d \approx \frac{A_{d0}}{1+j\frac{\omega}{\omega_0}}$

- Höga frekvenser (kHz-MHz)
- Stora förstärkningar

Bias $i_n/i_p > 0$

Avkoppling - Biasering

Elektriska ledare & sladdar

- Induktans
- Resistans

Då i_L ökar drar OP-ampen mer ström genom biaseringen!

Spänningsförluster i L_1 och R_5 gör att V_{CC} ändras!

Op-ampens förstärkning ändras då V_{CC} ändras.

Kan ge upphov till 'konstiga' fel, speciellt vid höga frekvenser (10+ kHz på breadboarden..)

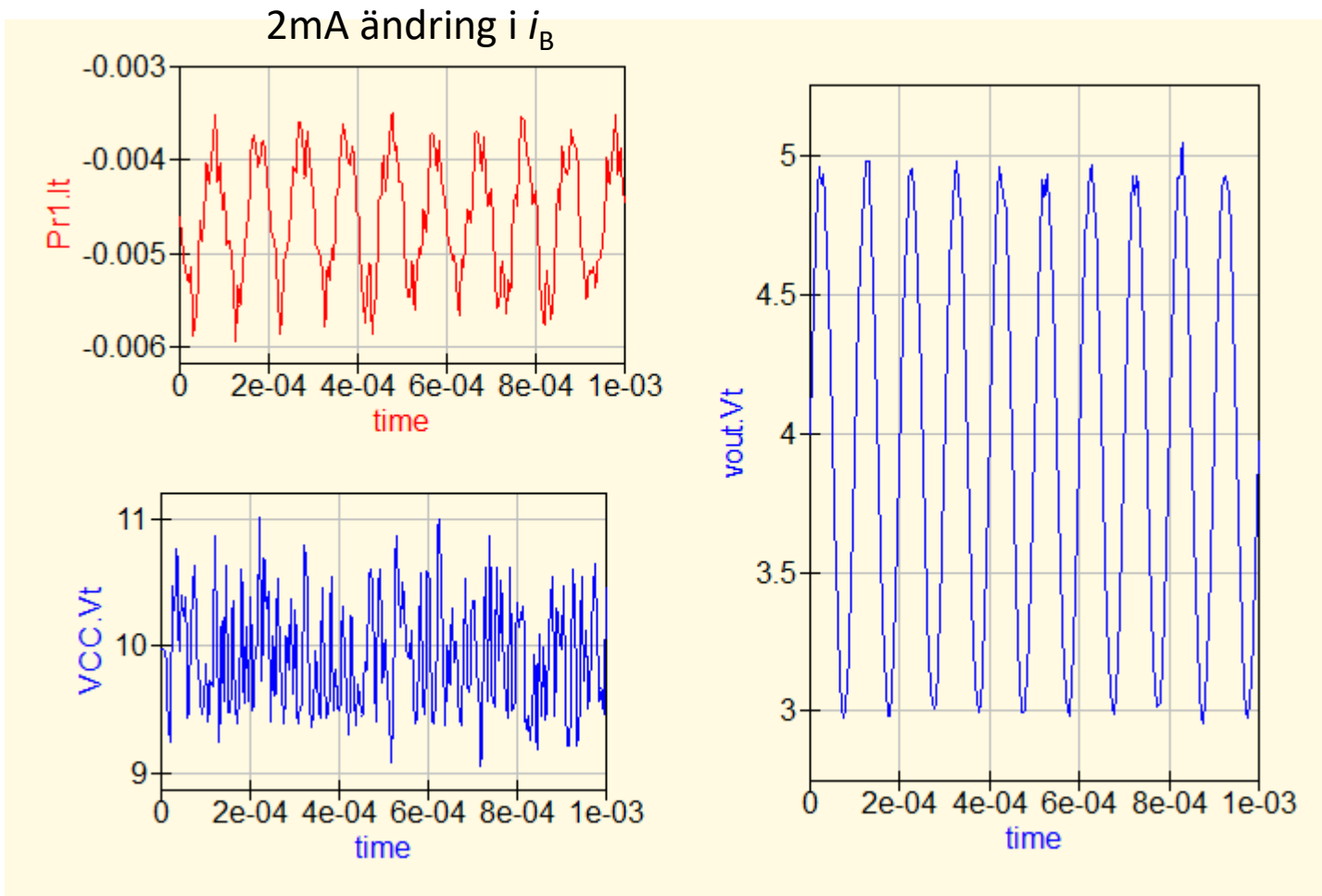
dc-simulering

DC1

transientsimulering

TR1
Type=lin
Start=0
Stop=1 ms

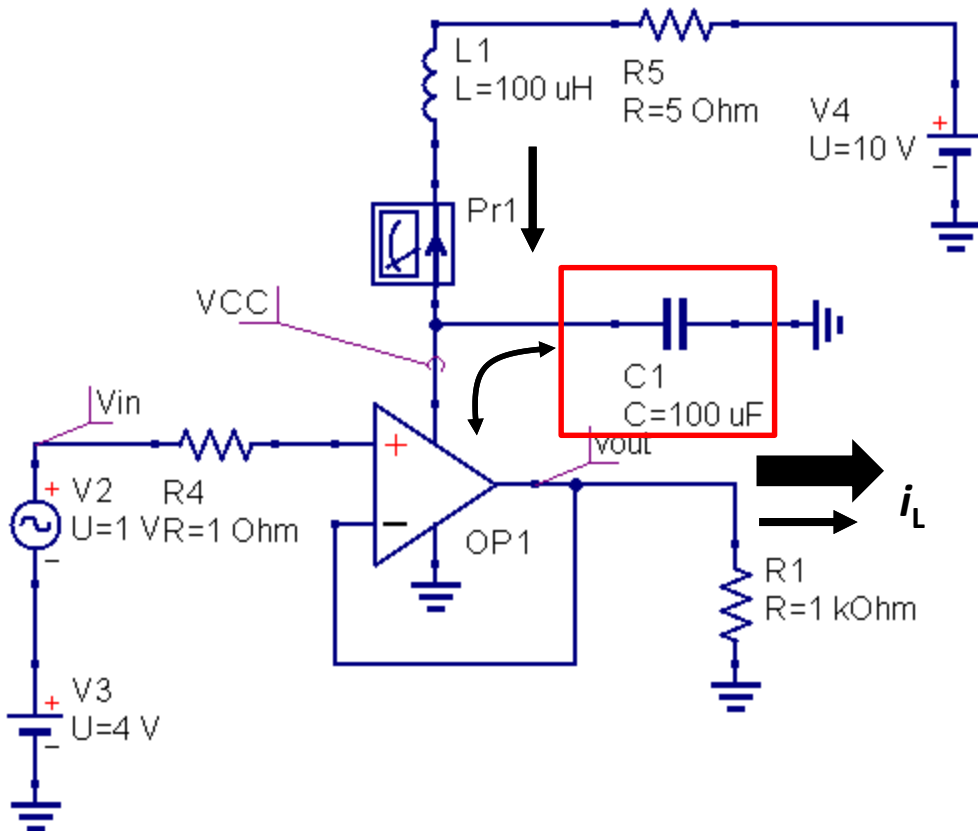
Avkoppling - Biasering

Utan avkoppling: V_{CC} ändras +/- 2V!!

Op-ampens förstärkning varierar lite med V_{CC}

Avkoppling - Biasering

Lösning – placera kondensatorer nära $\pm V_{CC}$ och jord på OP-ampen.

Kan förse OP-ampen med extra elektrisk energi

Stabiliserar spänningen då ström flyter in/ut ur kondensatorn – inget extra spenningsfall över L_1 och R_5 !

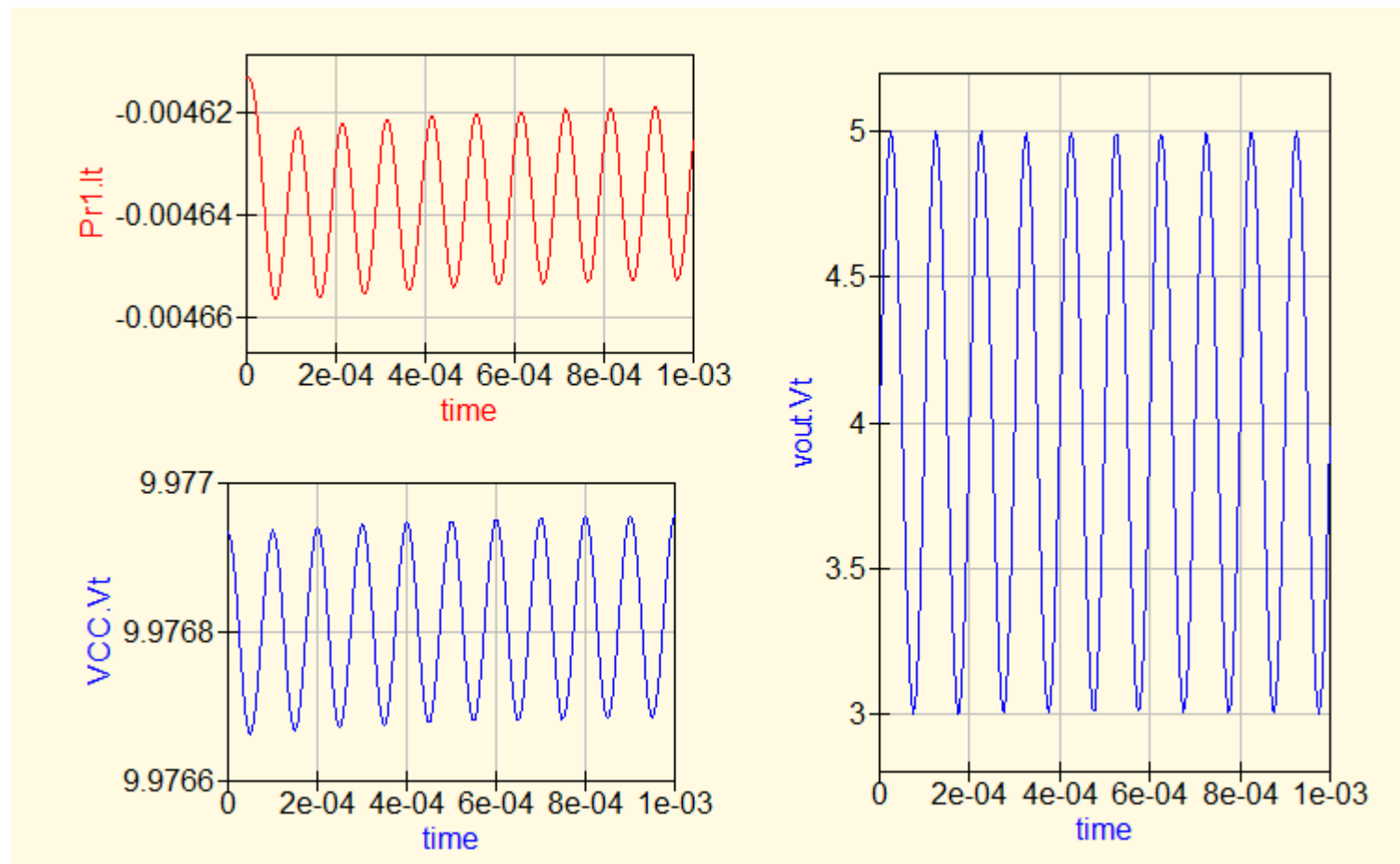
dc-simulering

DC1

transientsimulering

TR1
Type=lin
Start=0
Stop=1 ms

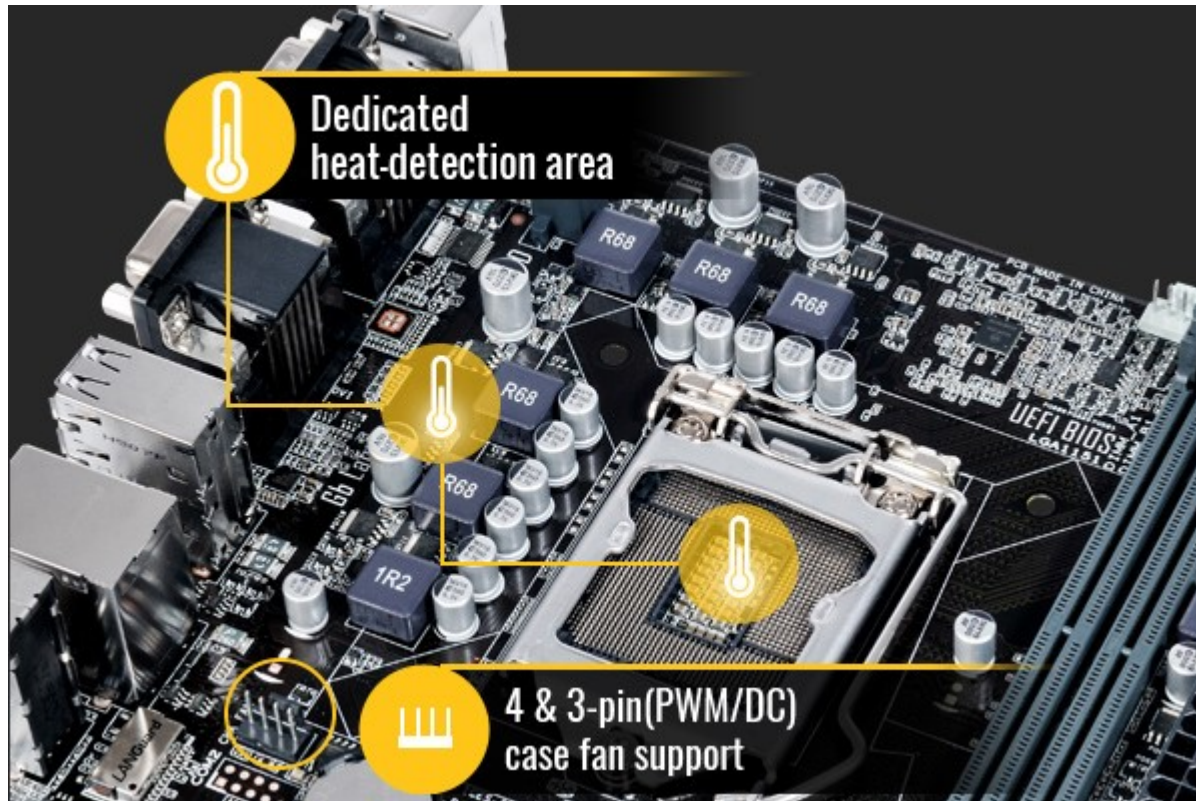
Avkoppling - Biasering

Med avkoppling: V_{CC} ändras 1mV!!

Minimal variation i förstärkning

Avkoppling - Biasering

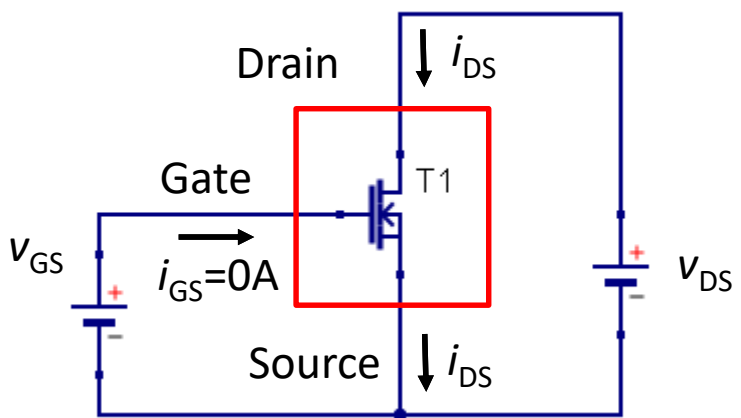

Moderkort – gott om avkopplingskondensatorer..

- Bygger du analoga kretsar vid höga frekvenser – avkopplingskondensatorer!
- Digitala kretsar – i princip alltid avkoppling!

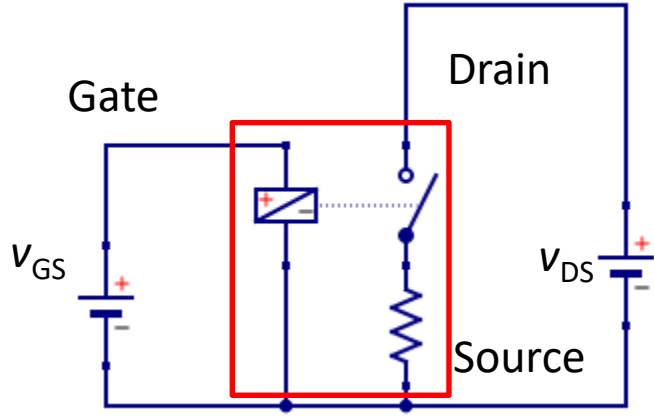

MOSFET – Metal Oxide Semiconductor Field Effect Transistor

v_{DS} 'liten'

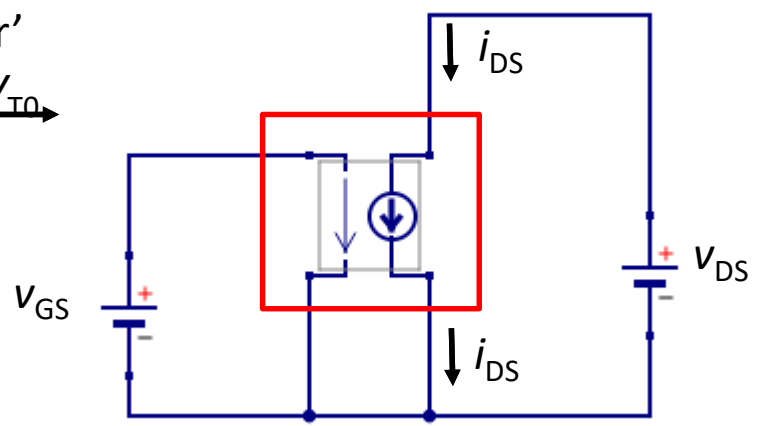
Strömbrytare av om
 $v_{GS} < V_{T0}$
 V_{T0} : tröskelspänning

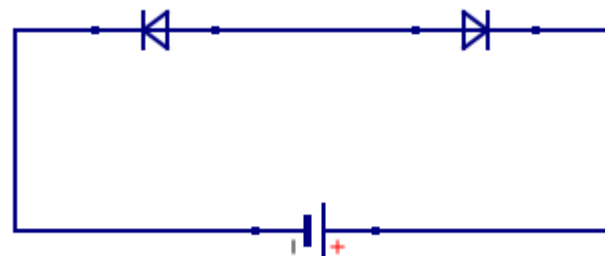
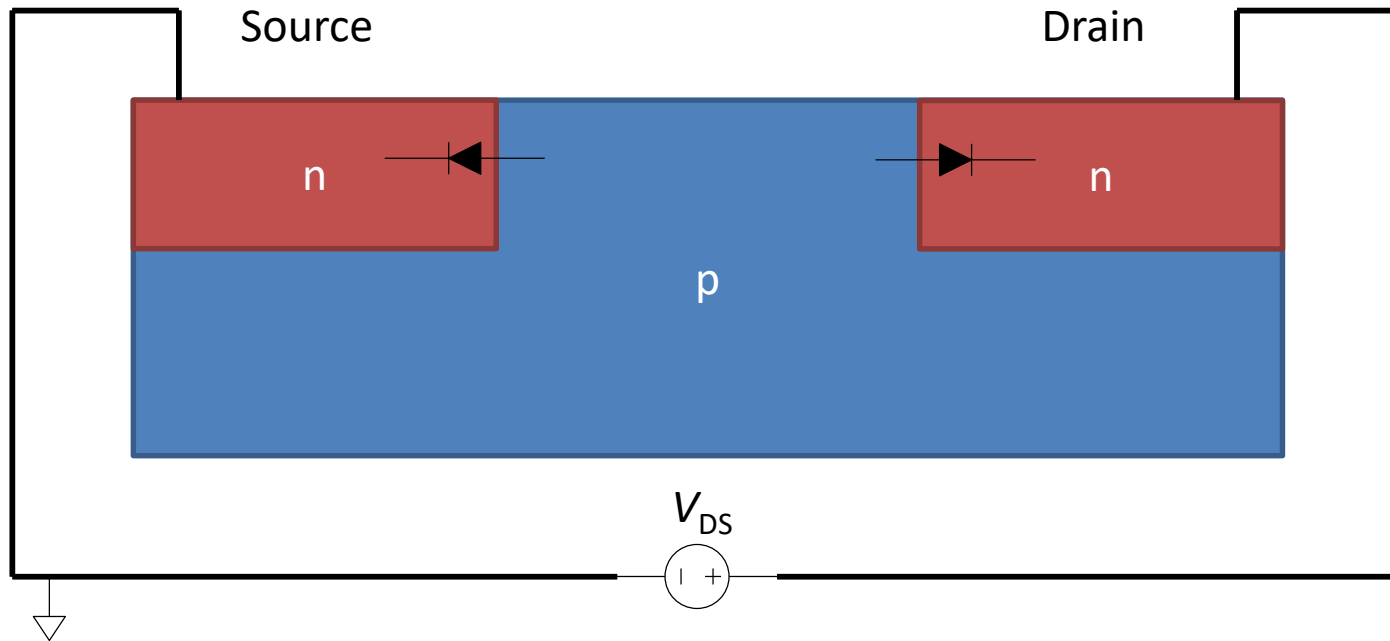
$$i_{DS} = f(v_{GS}, v_{DS}) A$$
$$i_{GS} \approx 0 A$$

v_{DS} 'stor'
& $v_{GS} > V_{T0}$

$i_{DS} = K(v_{GS} - V_{T0})^2$
Spänningsstyrd strömkälla!

MOSFET – Metal Oxide Semiconductor Field Effect Transistor

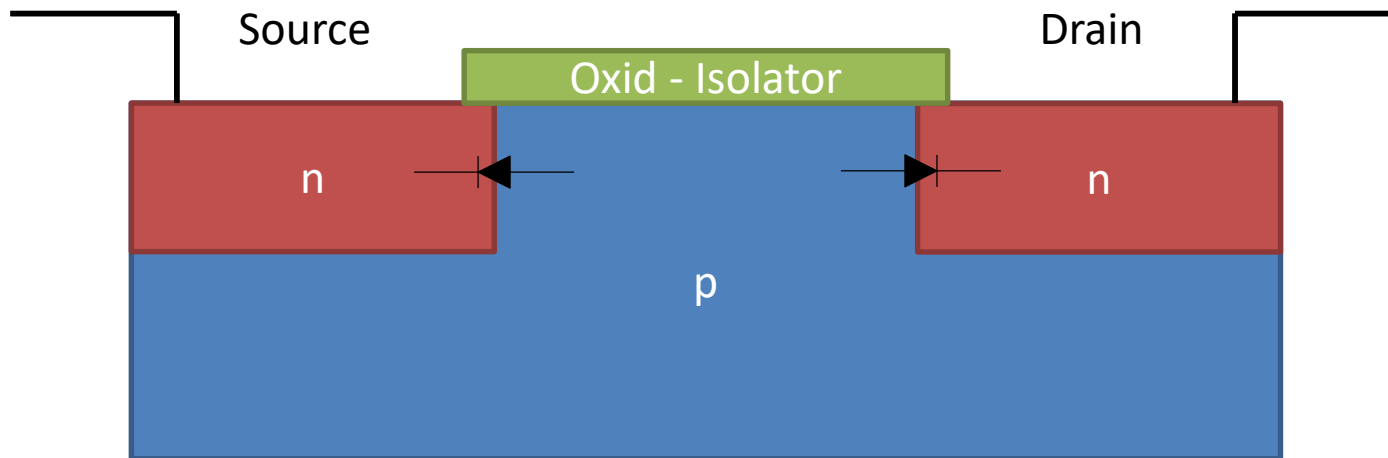

$$i_{DS} \approx 0A$$

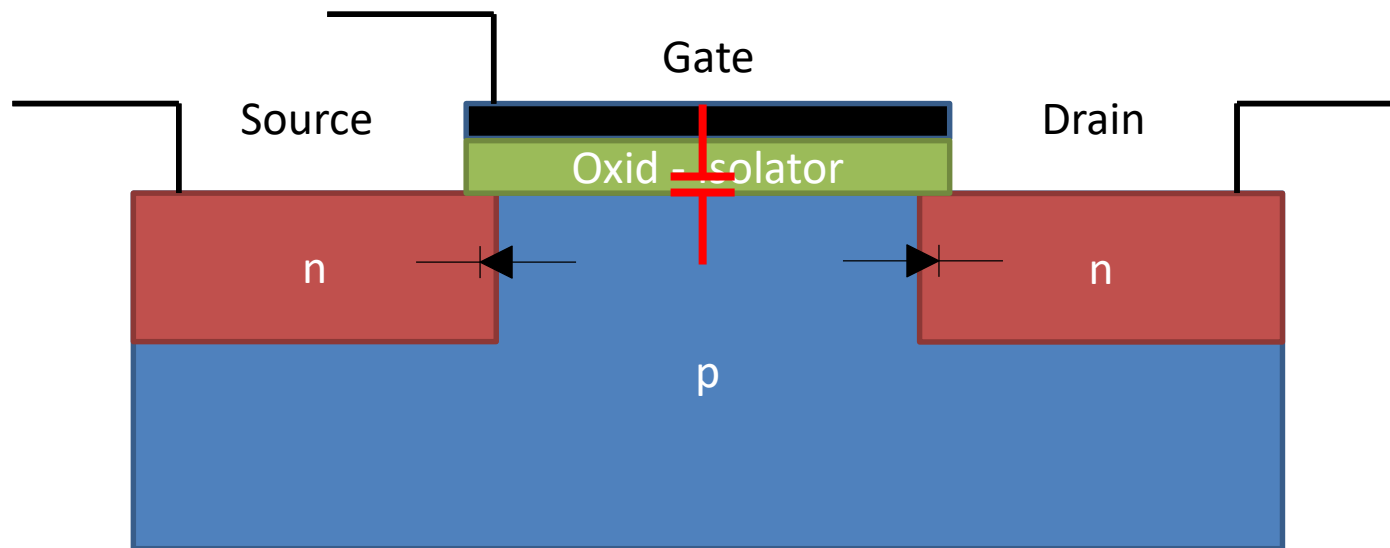
Mindre användbar
component...

MOSFET – Metal Oxide Semiconductor Field Effect Transistor

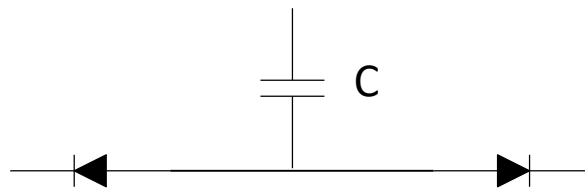

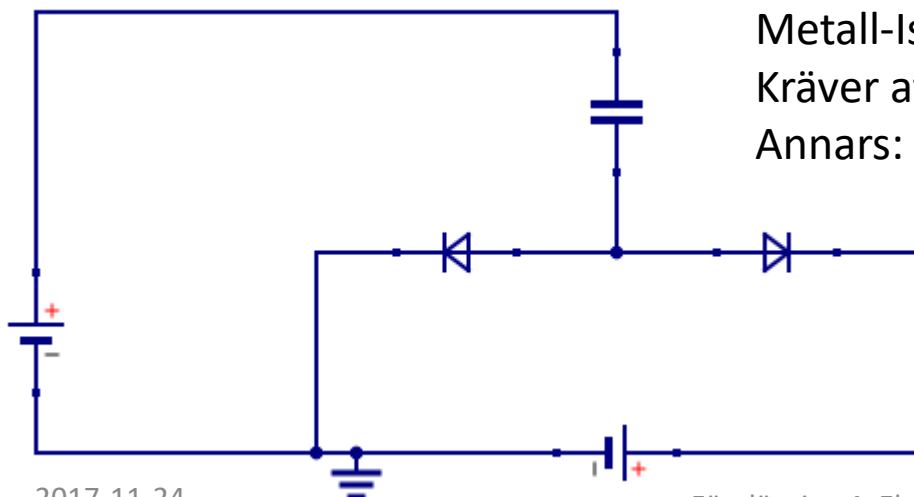
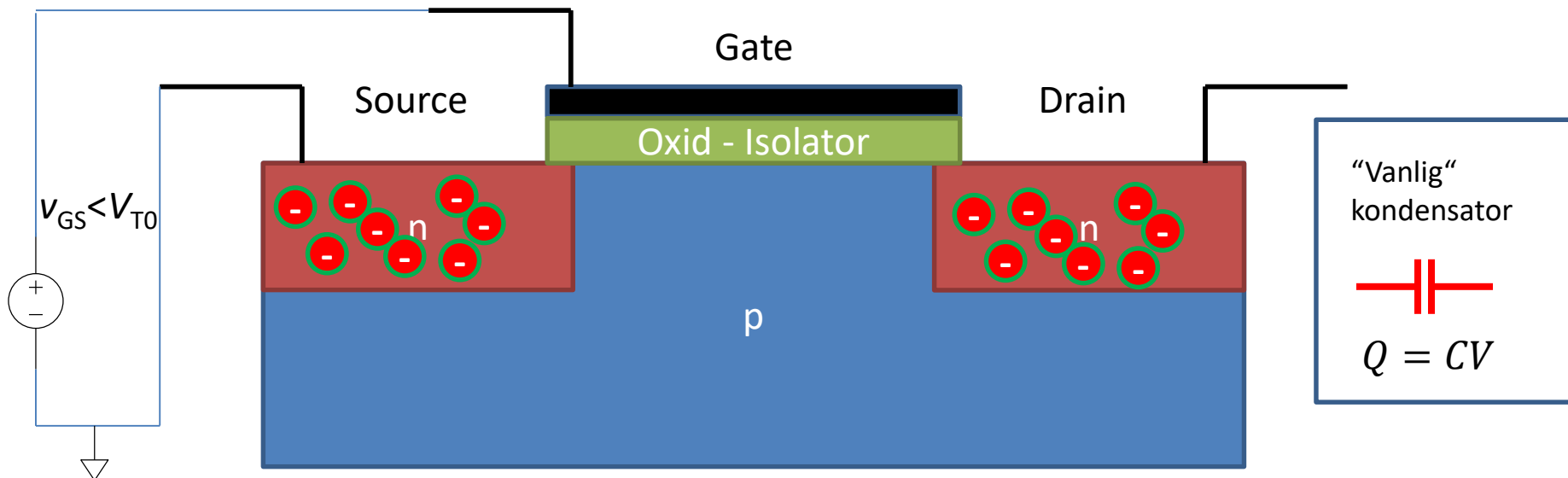
MOSFET – Metal Oxide Semiconductor Field Effect Transistor

Metall-Isolator-Halvledare: Plattkondensator!

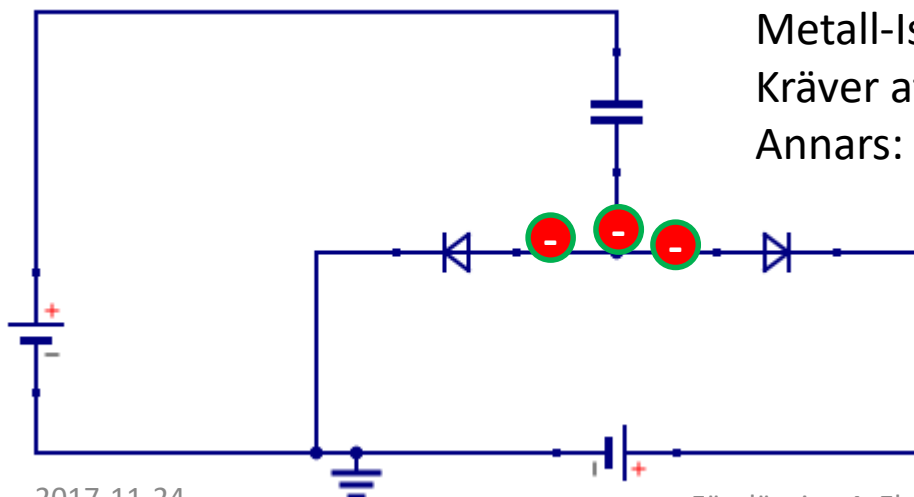
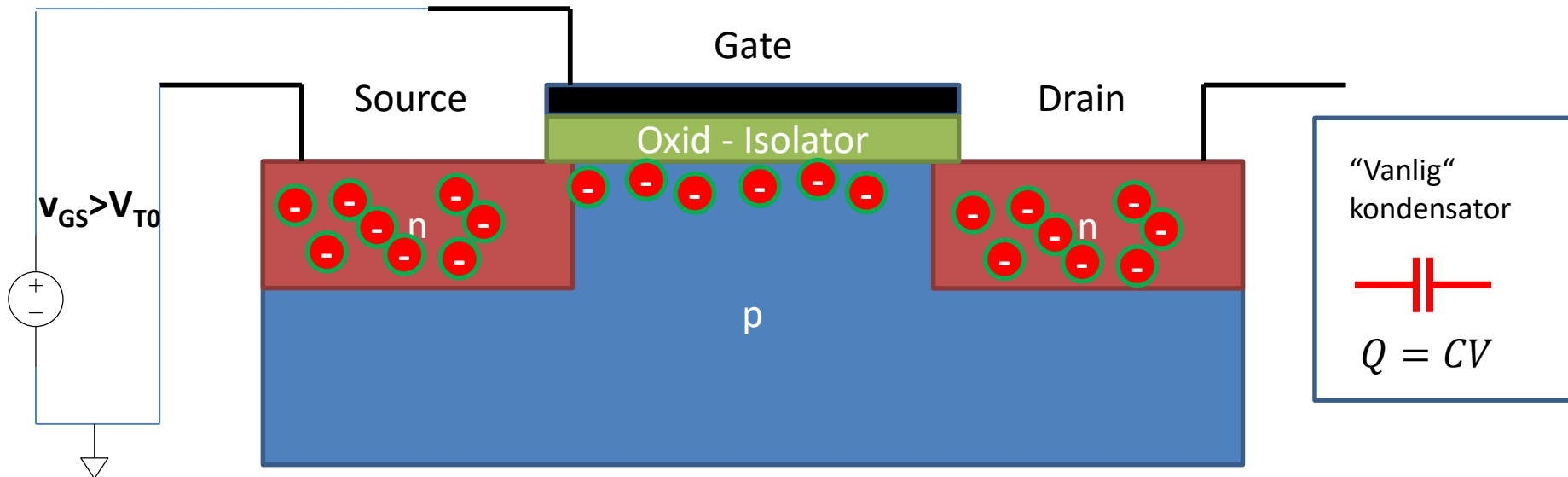

MOSFET – Metal Oxide Semiconductor Field Effect Transistor

Metall-Isolator-Halvledare struktur:
 Kräver att v_{GS} ska vara över tröskelspänningen V_{T0}
 Annars: $Q \approx 0 : v_{GS} < V_{T0}$

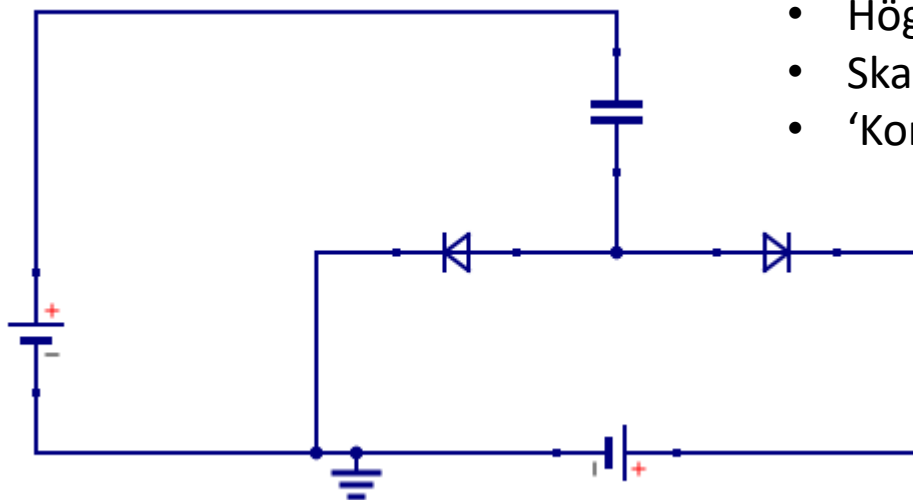
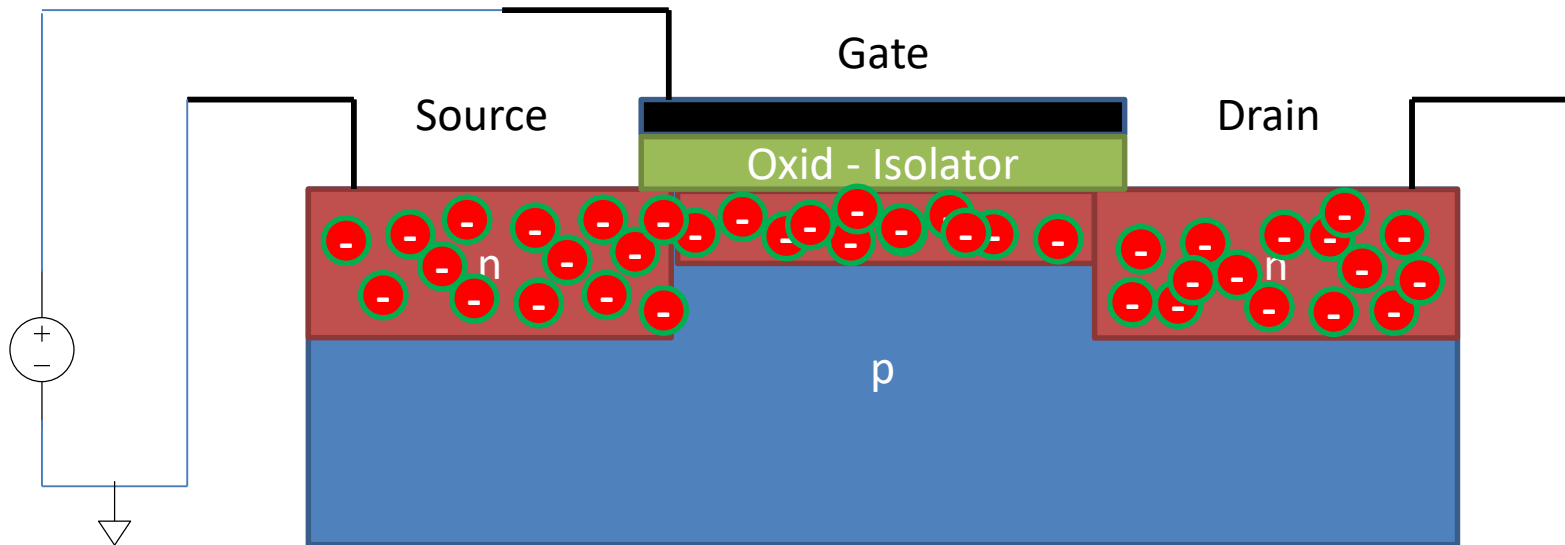
MOSFET – Metal Oxide Semiconductor Field Effect Transistor

Metall-Isolator-Halvledare struktur:
 Kräver att v_{GS} ska vara över tröskelspänningen V_{T0}
 Annars: $Q \approx 0 : v_{GS} < V_{T0}$

Laddningen ökar sedan enligt:
 $Q = C(v_{GS} - V_{T0})$ om $v_{GS} > V_{T0}$

MOSFET – Metal Oxide Semiconductor Field Effect Transistor

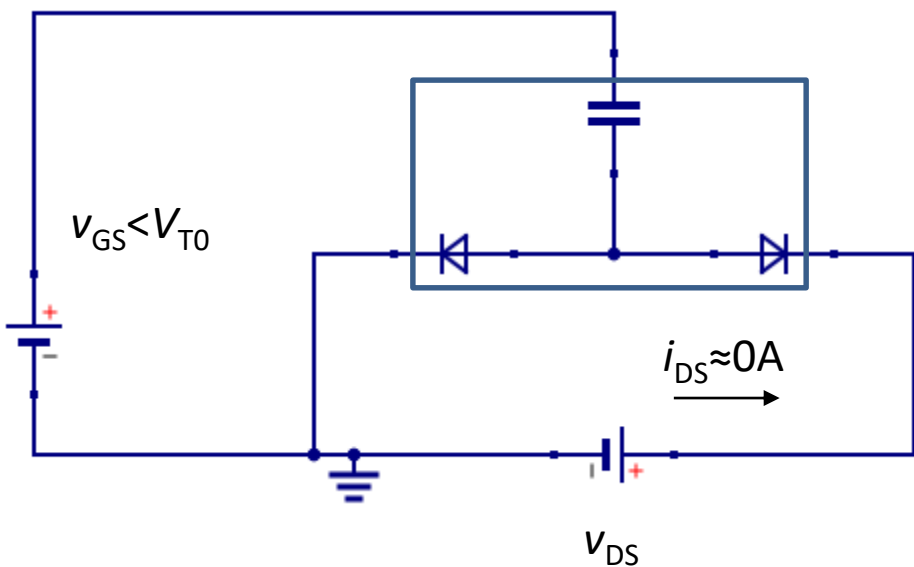

- Hög koncentration av elektroner under gaten
- Skapar ledande kanal
- 'Kortsluter'- pn-övergången

$$Q = C(V_{GS} - V_T)$$

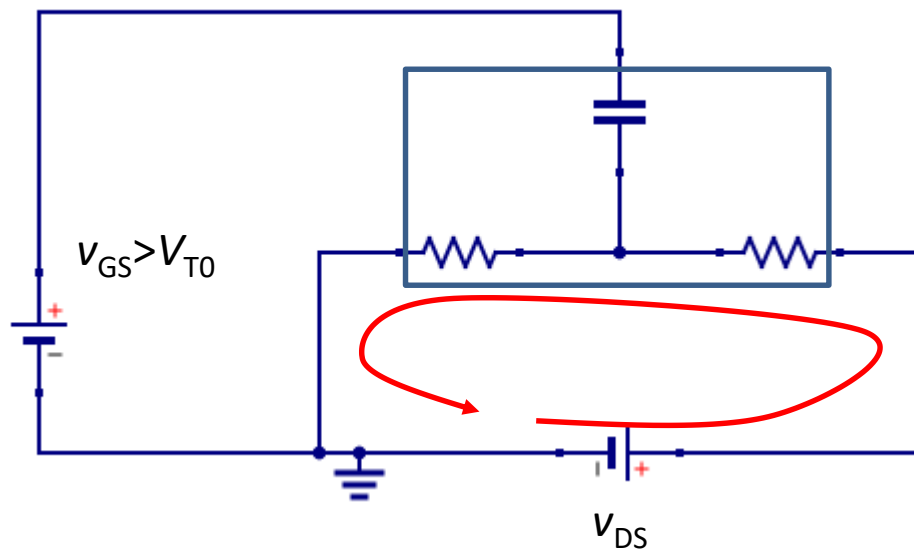
$$R \propto \frac{1}{Q} = \frac{1}{C(V_{GS} - V_T)}$$

MOSFET – Metal Oxide Semiconductor Field Effect Transistor

- $v_{GS} < V_{T0}$ -> Inga elektroner mellan source/drain
- Ingen ström – strypt mod. 'Öppen strömbrytare'

$$Q = 0, V_{GS} < V_T$$

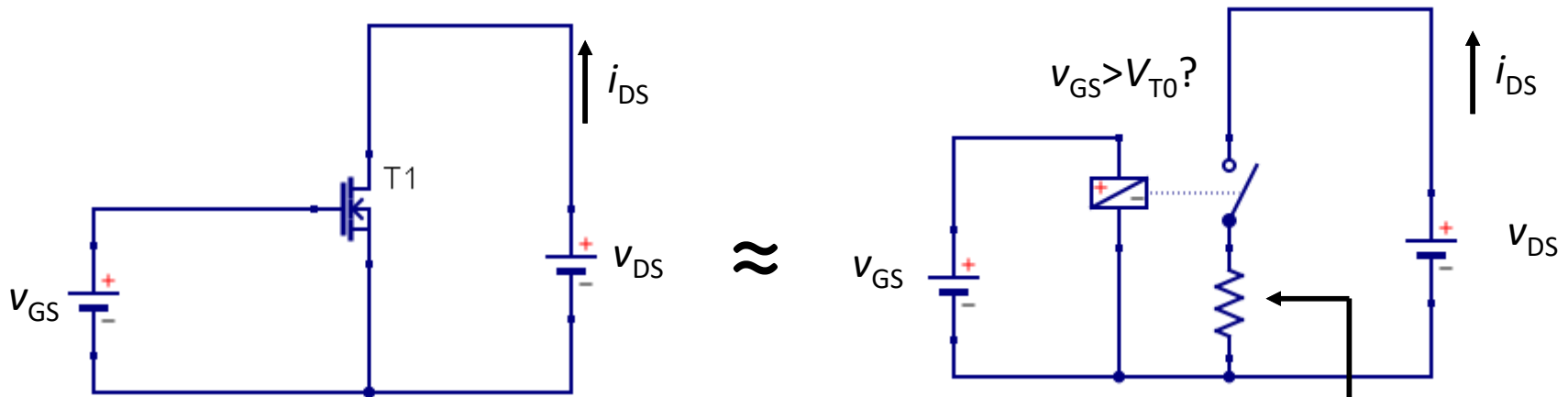
$v_{GS} > V_{T0}$ -> Ledanade kanal med elektroner mellan source/drain

$$Q = C(v_{GS} - V_{T0})$$

$$R \propto \frac{1}{Q} = \frac{1}{C(V_{GS} - V_T)}$$

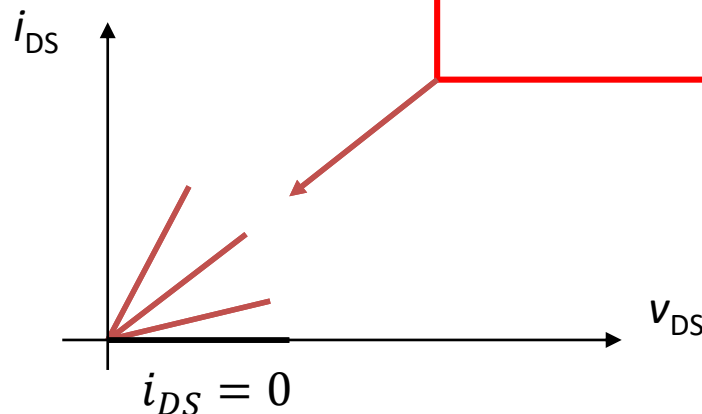

Linjära området: $v_{DS} \ll v_{GS} - V_{T0}$

$$i_{DS} = 2K(v_{GS} - V_{T0})v_{DS}$$

K – mått på hur bra transistorn leder ström

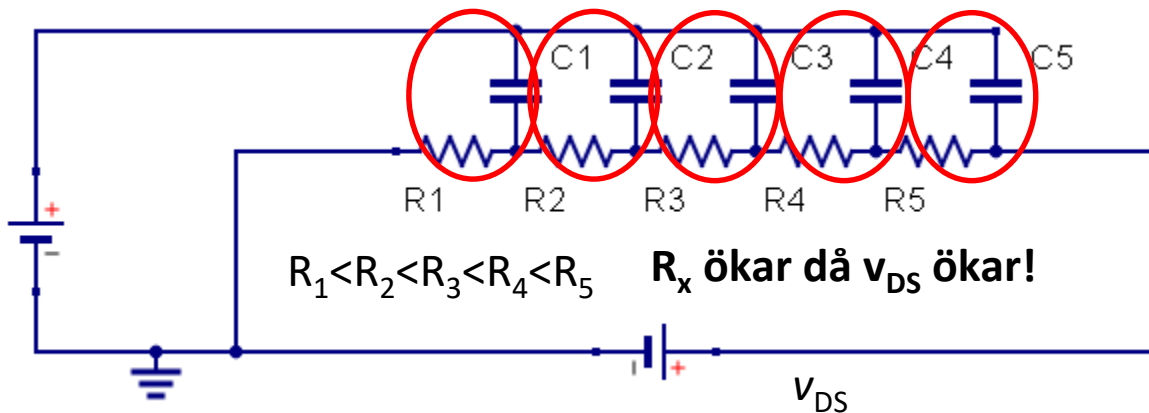
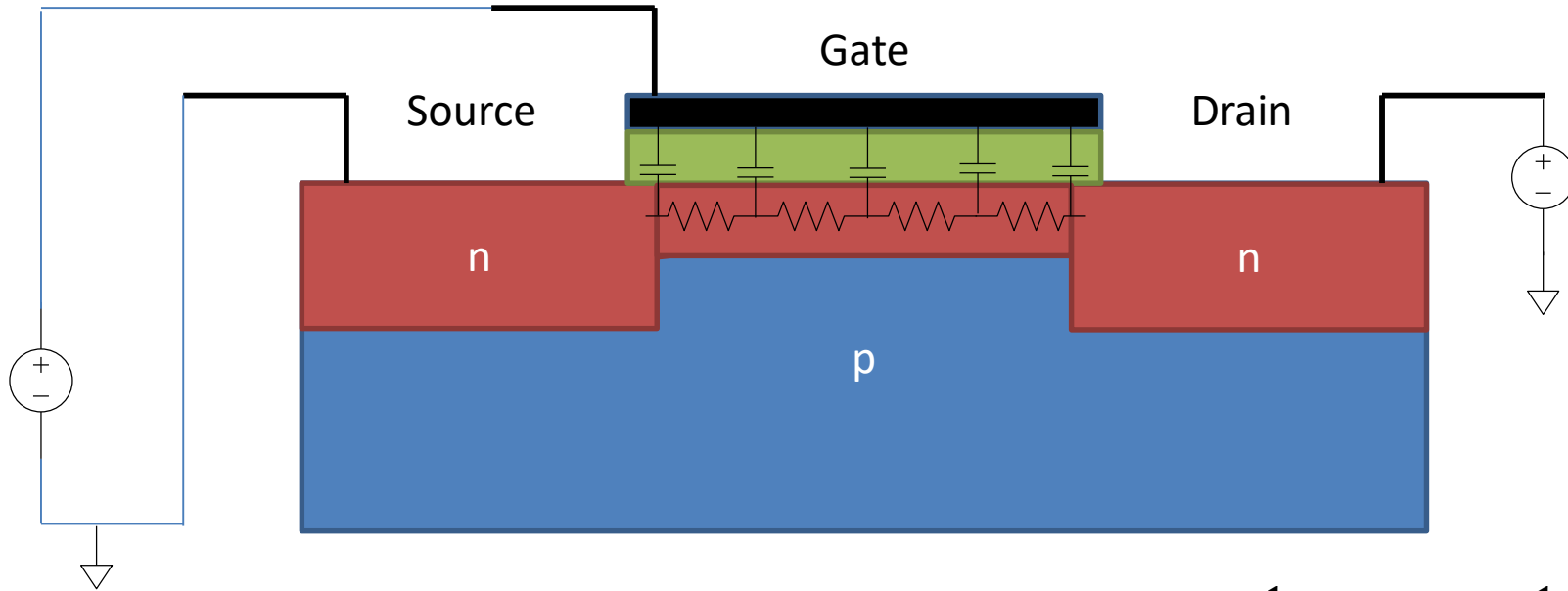
$$R \propto \frac{1}{Q} \propto \frac{1}{(v_{GS} - V_{T0})}$$

$$i_{DS} = \frac{v_{DS}}{R}$$

Låga v_{DS} :

Transistorn fungerar som en variabel resistor!

“Stora” v_{DS} : Triod/Mättnad

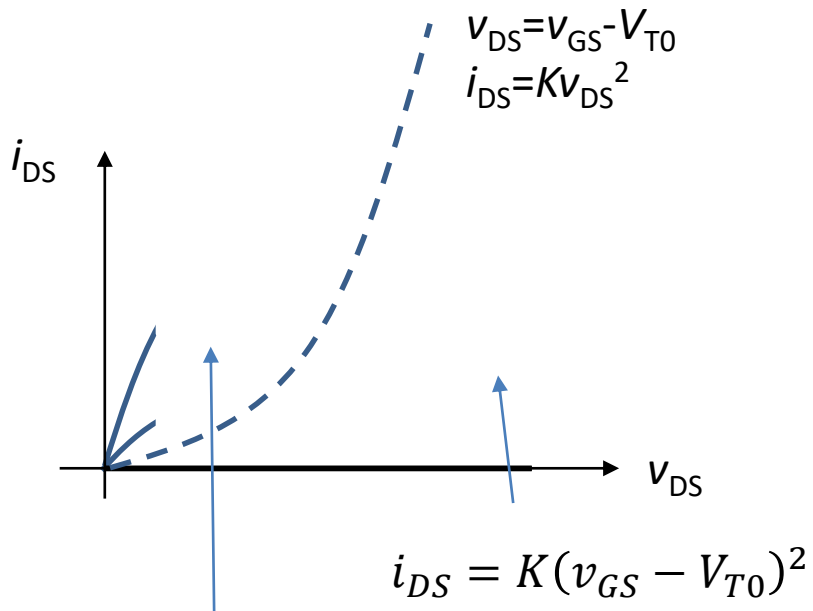

$$R_x \propto \frac{1}{Q_x} = \frac{1}{C(v_{GS} - V_{T0} - v_x)}$$

$$R_5 \propto \frac{1}{Q_5} = \frac{1}{C(v_{GS} - V_{T0} - v_{DS})}$$

$$v_{DS} = v_{GS} - V_{T0} \quad ???$$

Triod/Mättnad

$$i_{DS} = K[2(v_{GS} - V_{T0})v_{DS} - v_{DS}^2]$$

$$v_{DS,sat} = v_{GS} - V_{T0}$$

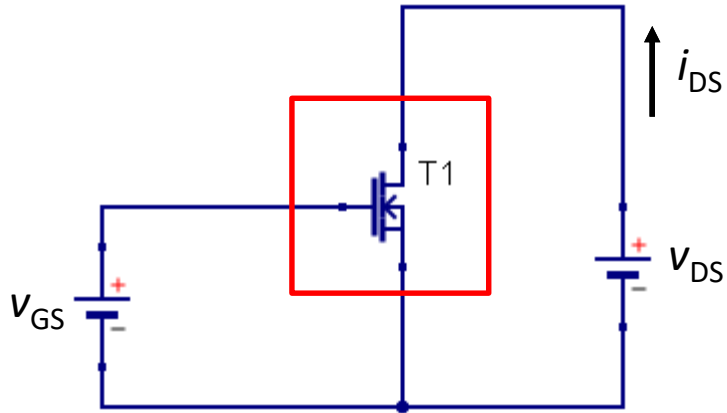
$$R_5 \propto \frac{1}{Q_5} = \frac{1}{C(v_{GS} - V_{T0} - v_{DS})}$$

$$R_5 \rightarrow \infty \Omega \quad ??$$

Vår enkla modell (gradual channel approximation) ger felaktigt svar!

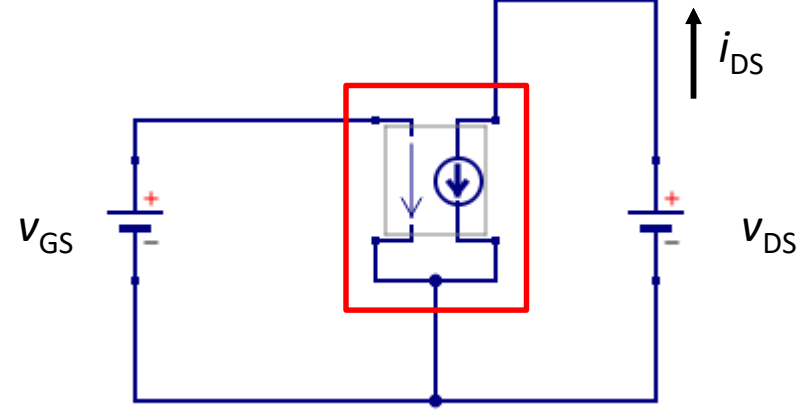
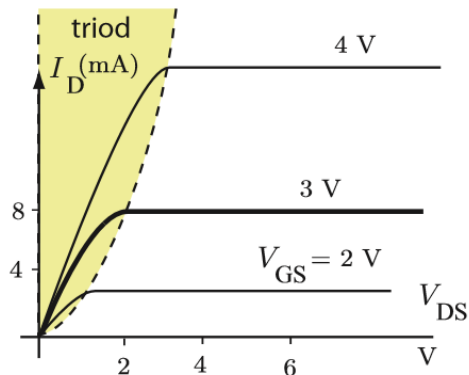
- Istället: *Pinch-off*
- Mättnadsområdet – v_{DS} oberoende av i_{DS}

Triod / Mättnadsområdet: $v_{DS} > v_{gs} - V_{T0}$

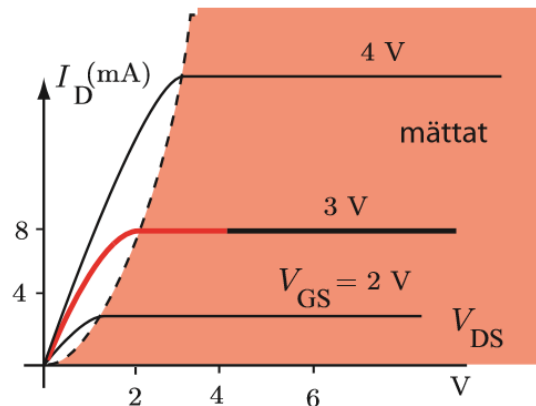
$$v_{DS} < v_{DS,sat}$$

$$i_{DS} = K[2(v_{GS} - V_{T0})v_{DS} - v_{DS}^2]$$

$$v_{DS} > v_{DS,sat}$$

$$i_{DS} = K(v_{GS} - V_{T0})^2$$

Spänningsstyrd
strömkälla!

Analog Elektronik

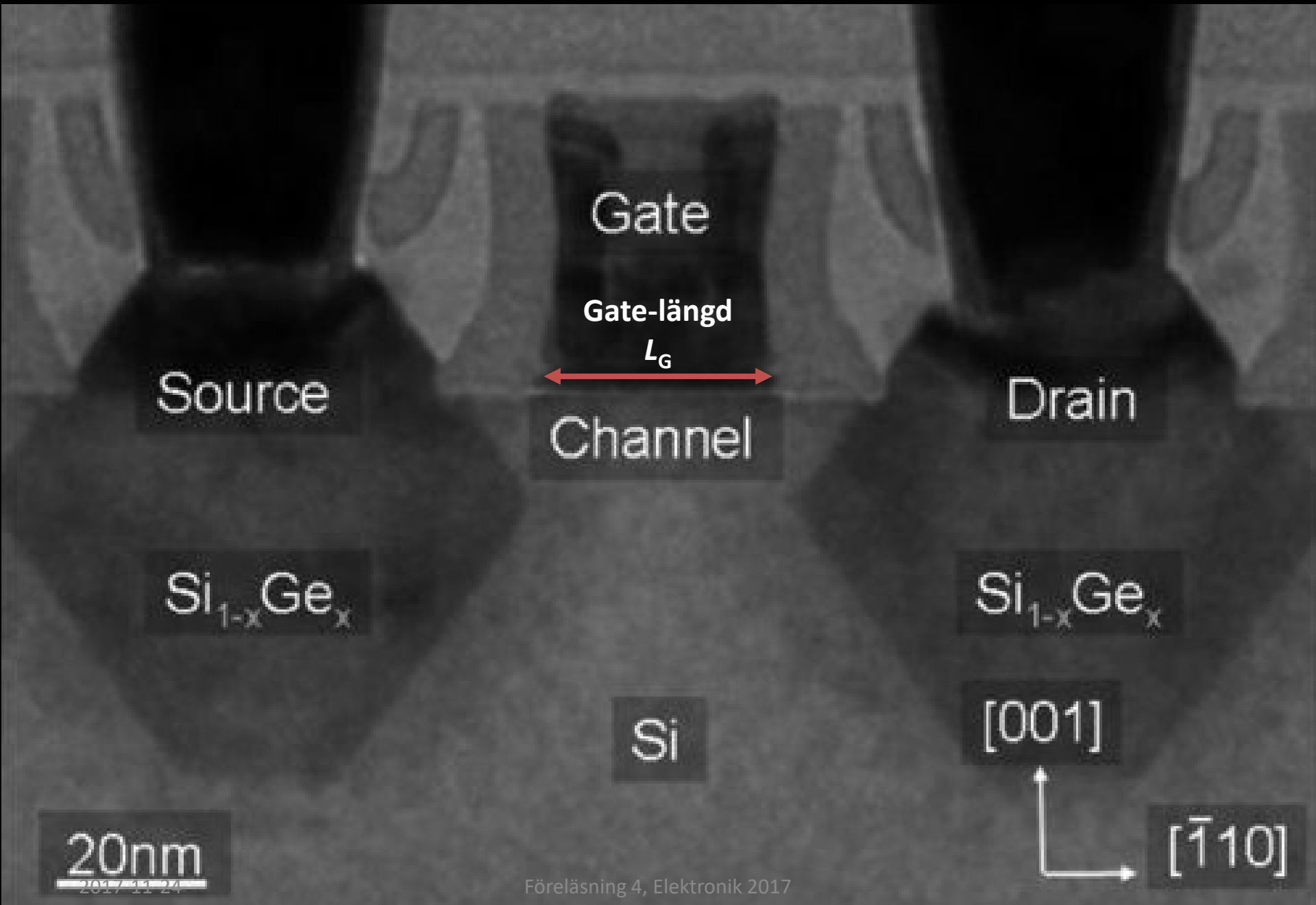
A cross-sectional diagram of a MOSFET. The top part shows a grey substrate with a white channel layer. A red gate is positioned above the channel. Two dark grey regions, labeled 'Source' and 'Drain', are on either side of the gate. The bottom part of the diagram is a solid green area labeled 'Channel / Substrate'.

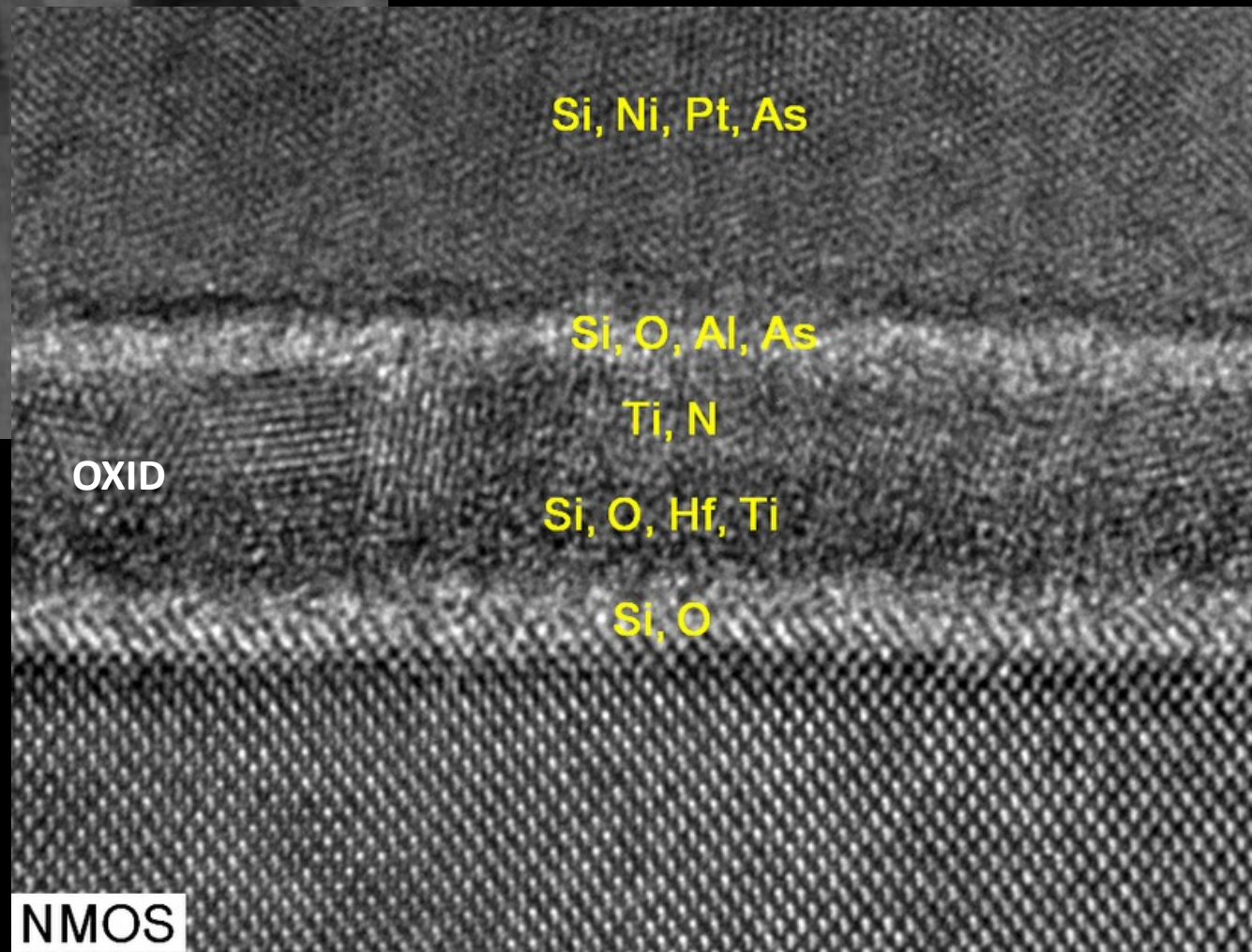
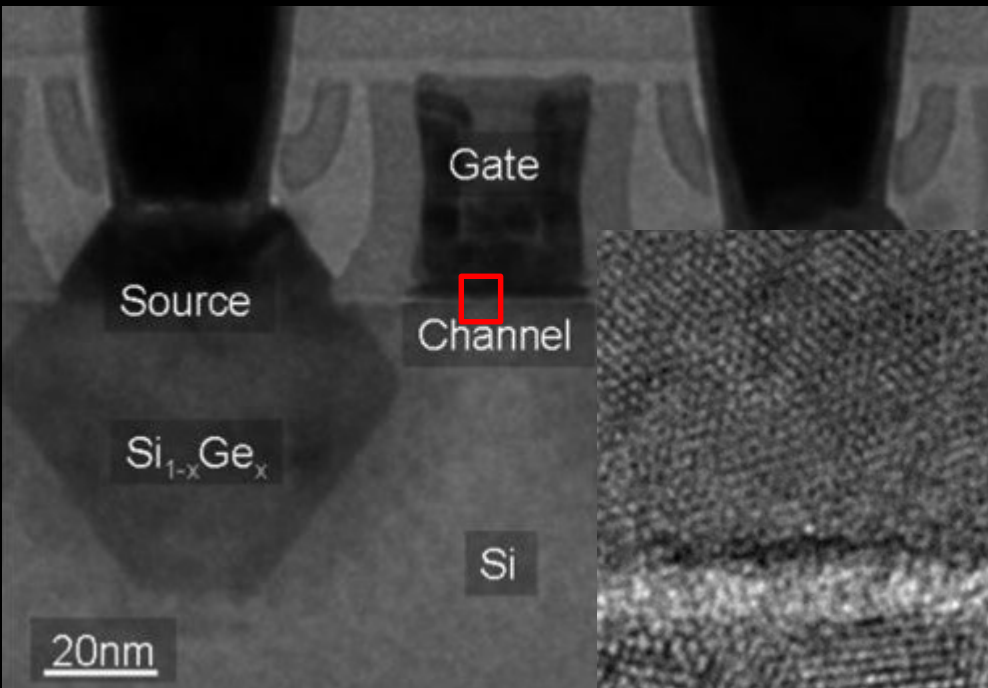
Source

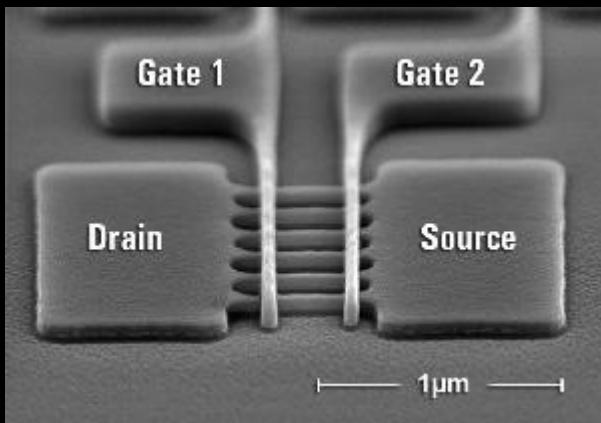
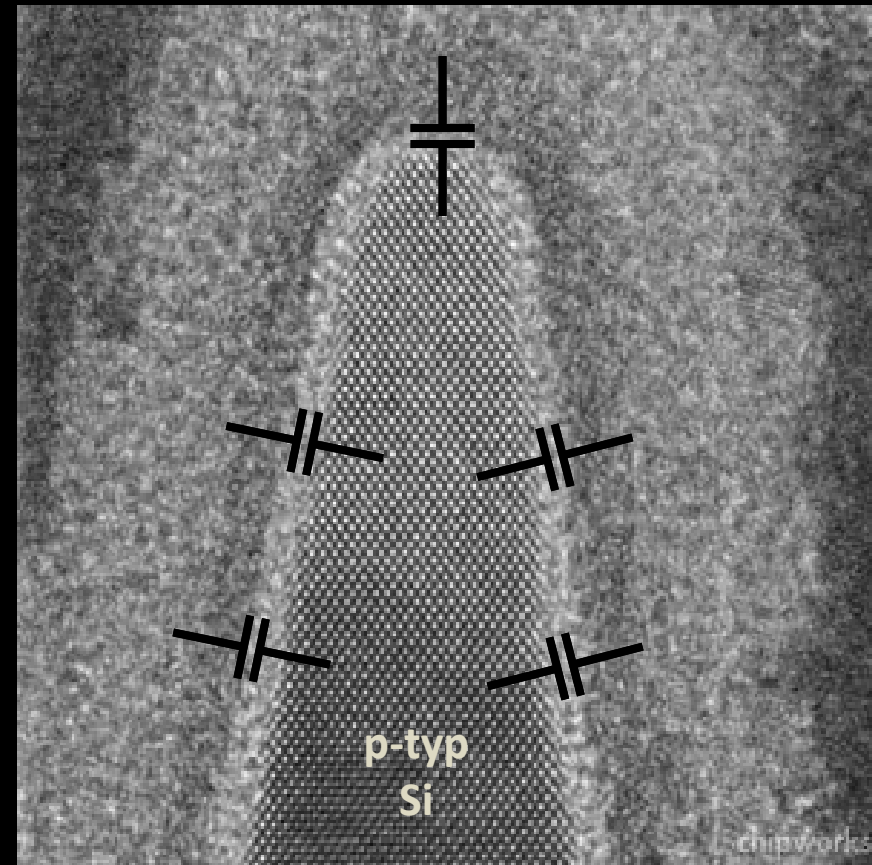
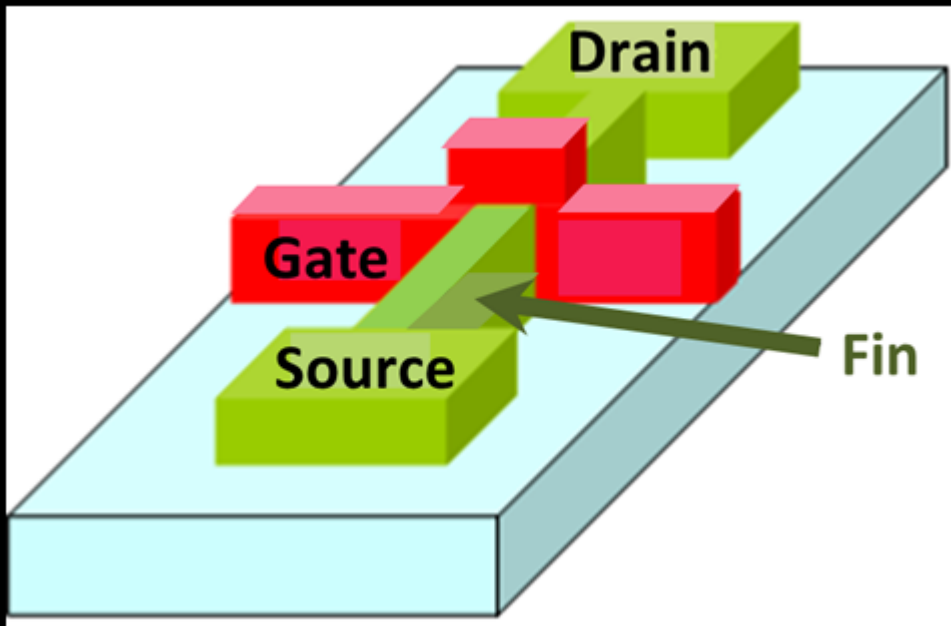
Gate

Drain

Channel / Substrate

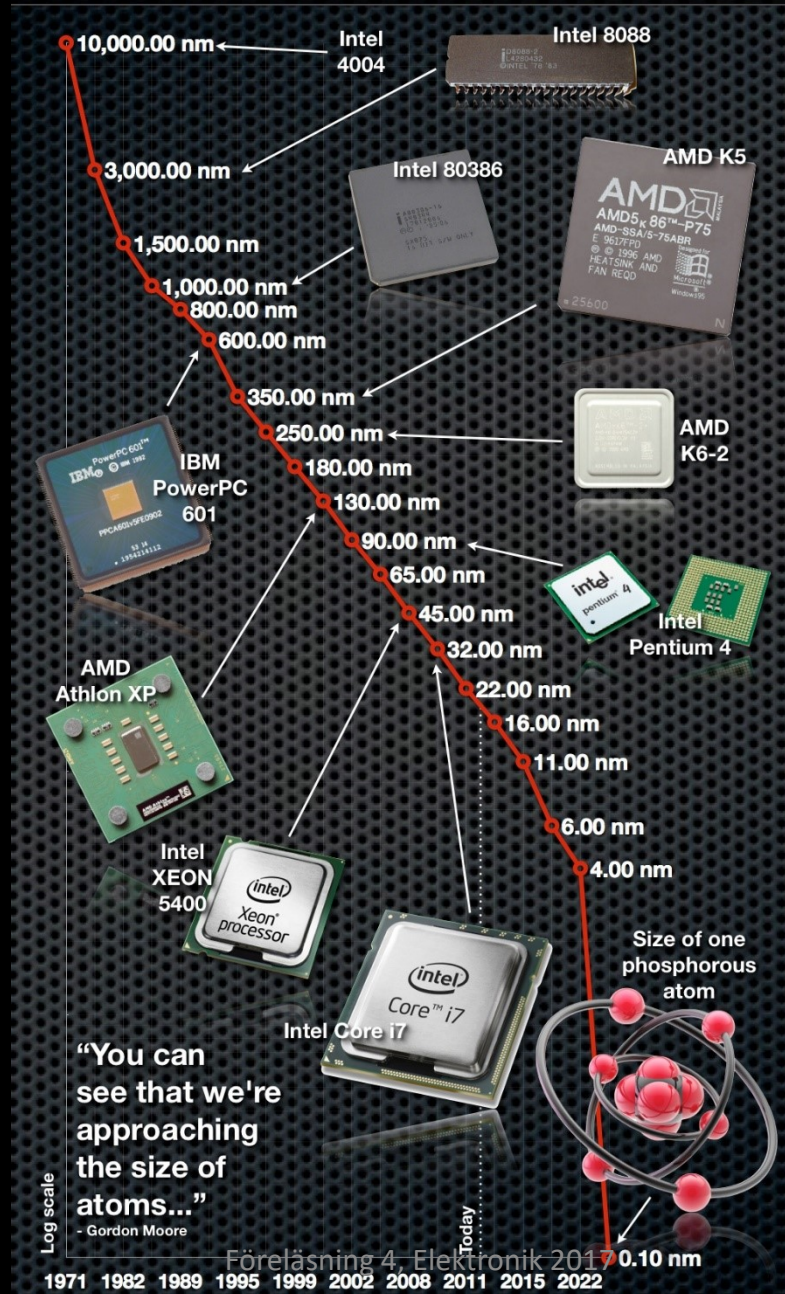
FinFETs

14-22 nm node , Ivy Bridge+

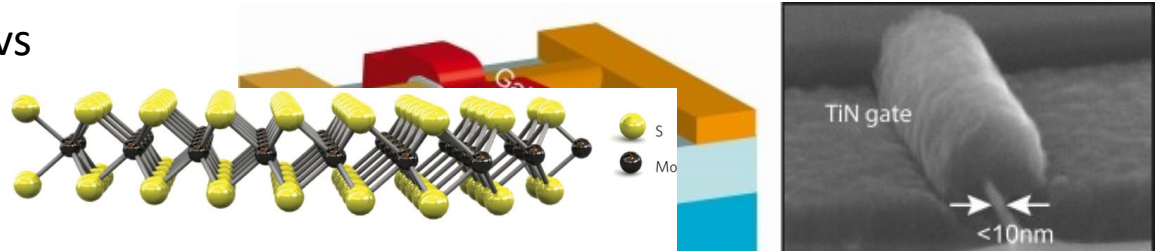
How small can a transistor be?

The evolution of microprocessor manufacturing processes

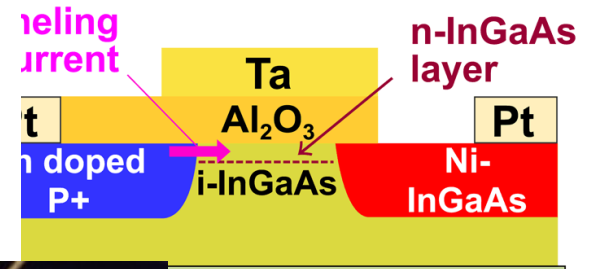
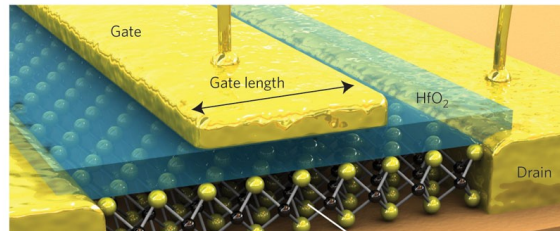
Nanoelektronik

Hur liten kan transistor bli? Dvs hur få atomer behöver vi använda?

Hur får vi ett så stort K som möjligt?

Kan vi bygga transistorer som arbetar över 1 THz?

Kvantmekaniska tunneltransistorer?

Hur effektiv kan en solcell bli?

Hur omvandlar vi värme till elektrisk energy?

Kvantdatorer?

